

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

אוניברסיטת בר-אילן

דף שבועי

פרשת שמיני, תשע"ו
מספר 1164בית הספר ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

אש זרה

יאיר ברקאי

"וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (ויק' י: א). חז"ל והפרשנים התחבטו רבות בהבנת פשר מותם של נדב ואביהוא בני אהרון.¹ אחד הקשיים בפסוק הוא הביטוי "אש זרה", ולהלן נעקוב אחרי הניסיונות ליישבו.

רשב"ם:

ונתנו בהן אש זרה אשר לא צוה אותם משה ביום הזה, שאעפ"י שבשאר ימים כתוב: "וַיִּנְתְּנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַפֶּהֶן אֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ" (ויק' א: ז), היום לא ציווה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט, לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוהה, ולא טוב היום להביא אש זרה, כדי להתקדש שם שמים שידעו הכל כי אש בא מן השמים, כמו שאמר אליהו: "ואש לא תשימו" (מל"א יח: כה), לפי שהיה רוצה לקדש שם שמים בירידת האש של מעלה.

פירושו של הרשב"ם מזכיר את פירוש רש"י לחטא משה ואהרון במי מריבה (במ' כ: יב-יג):
וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקֶּהֶל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם. הֲמָה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וַיִּקְדָּשׁ בָּם.

רש"י:

לְהַקְדִּישֵׁנִי - שאילו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו.
וַיִּקְדָּשׁ בָּם - שמתו משה ואהרן על ידם, שכשהקב"ה עושה דין במקודשו הוא ראוי ומתקדש על הבריות, וכן הוא אומר (תה' סח: לו) "נוֹרָא אֱלֹהִים מִמְקַדְּשֵׁיךָ", וכן הוא אומר (ויק' י: ג) "בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ".

לפיכך, חטאם של נדב ואביהוא היה שלא קידשו שם שמים כראוי, בכך שפעלו שלא כפי שצוה, משום שקלקלו את התכנית המקורית שאש ה' תרד משמים ותשרוף את הקטורת. פעולתם דומה לפעולת משה ואהרון, שהכו בסלע במקום לדבר אליו, ובכך לא כיוונו לדעת ה' המקורית ומנעו מצב שה' יהיה "מקודש לעיני העדה". ועל כך נענשו, אליבא דרש"י.

וכן מסתבר מדברי רבינו בחיי בפירוש חטאם של נדב ואביהוא:

הביאו אש מן החוץ, והיה זה עבירה בידם, כי היה נראה מעוט אמונה שהרי האש יורדת מן השמים, ועל שהחלישו בלבם כח הנס ובעיני רואיהם נענשו, כי היה קצת חלול השם בדבר, כך פירש הראב"ד ז"ל.

נראה לנו ש"אש זרה" מבטאת ביצוע מצווה בשינוי מ"המחשבה המקורית" של ה'. השינוי נעשה על-ידי שיתוף מחשבת המבצע שלא כראוי, דהיינו מחשבה זרה.

* ד"ר יאיר ברקאי הוא ראש המכללה למורים ע"ש הרא"מ ליפשיץ בירושלים. הדברים נכתבים בהכרת הטוב ובשבח והודיה לה' יתברך על החלטתם של נכדינו האהובים, אוהד-חיים ורביד לבית לוי, יאריך ה' ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, ובברכות לבכיות לנכדתנו הבכורה קרן היקרה לקראת מסיבת בת-המצווה שלה.

¹ עיינו, לדוגמא, בויקרא רבה (מרגליות) פרשת אחרי מות פרשה כ.

<p>יצהר, הייתי ראוי להיות נשיא על משפחות והוא עשה בנו של עוזיאל. קטן של אחי אבא יהי גדול עלי? הריני חולק עליו ומבטל כל מה שנעשה על ידו. לכך ״ויקח קרח״.</p>	
--	--

מדמיון הדברים, הן בדרך הפשט הן בדרך הדרש, מסתבר, שבשתי הפרשיות היה זה מאבק על השררה, אף כי נדב ואביהוא לא ערערו בפועל על מנהיגותם של משה ואהרון, כפי שעשו קרח ועדתו. אפשר שזאת הייתה ה"אש הזרה", דהיינו המחשבה הזרה, שבעטיה נשרפו שני בני אהרון נדב ואביהוא.

במדרש בתלמוד הבבלי במסכת סנהדרין (ס"ד ע"א), ישנו תיאור של אש המתפרצת מבית קודש הקודשים. המדרש מתאר את ניסיונם של חכמים למגר את יצר עבודה זרה. הקב"ה מחליט למסור את יצר עבודה זרה לידי חכמים, ויצר זה מתואר במדרש בזו הלשון: "נפק (יצא יצר עבודה זרה) כגוריא דנורא (כשהוא נדמה לגור אריה של אש) מבית קדשי הקדשים ...". יצר העבודה הזרה אינו אלא אש היוצאת מלפני ה' מבית קודש קודשים בדמותו של גור אריה.

ניתן ללמוד ממדרש זה, כי מאוויו של אדם אינם אלא אש, אנרגיה, שעשויה לנתב את האדם למעשים נעלים, אך, חלילה, היא עלולה להיות מתועלת לעשיית רע, בבחינת "בהקריבם אש זרה". האש, אפוא, מסמלת את יכולת האדם להיטיב ולהרע במחשבה ובמעשה. נמצאנו למדים כי ה"אש הזרה" בפרשתנו ניתנת להתפרש לכמה טעמים.

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
 כתובתנו באינטרנט: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/>
 יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' עמוס פריש
עורכת לשון: רחל הכהן שיף